

VERGİ AHLAK VE VERGİ BİLİNCİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER: ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ ÖĞRENCİLERİ ÜZERİNE BİR ANALİZ

Ersin KIRAL¹

Özet

Vergilendirme, tarih boyunca önemli bir politika alanıdır ve devletlerin gelecek politika çalışmalarının temelini oluşturduğu için çok önemli bir unsurdur. Çalışmada, Çukurova Üniversitesinde öğrenim gören Maliye ve İlahiyat bölümü öğrencilerinin vergi ahlak ve vergi bilinç düzeylerini etkileyen faktörlerin incelenmesi amaçlanmıştır. 3. ve 4. sınıfta öğrenim gören toplam 530 öğrenci anket uygulamasına katılmıştır. Elde edilen verilere güvenilirlik analizi, Kruskal Wallis testi, Mann Whitney U testi ve Ki-kare analizi uygulanmıştır. Analiz sonuçlarına göre, sosyokültürel faktörler ile vergi ahlakı arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Vergiye dair ifadeler ile öğrenim türü arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Ayrıca, vergi ahlak ve vergi bilincinin, öğrencilerin akademik başarı düzeyi, aylık harcama düzeyi ve aile ikametgâh yeri üzerinde anlamlı bir farklılık yaratmadığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Vergi Ahlakı, Vergi Bilinci, SPSS Analizi
Jel Sınıflandırılması: E62, H20, C10.

FACTORS AFFECTING TAX MORALITY AND TAX AWARENESS: AN ANALYSIS ON CUKUROVA UNIVERSITY STUDENTS

Abstract

Taxation has been an important policy area throughout history and is a very important element as it is the basis for future policy studies of states. The aim of the study was to investigate the factors affecting the tax morality and tax awareness levels of the students of Finance and Theology Department at Cukurova University. A total of 530 students attending the 3rd and 4th years participated in the survey. Reliability analysis, Kruskal Wallis test, Mann Whitney U test and Chi-square analysis were applied to the obtained data. According to the results of the analysis, it was determined that there is a significant difference between sociocultural factors and tax morality. Significant difference was found between the expressions of taxation and type of education. In addition, it has been found that tax morality and tax awareness don't make a significant difference in academic achievement level, monthly expenditure level and family residence place.

Key Words: Tax Morality, Tax Awareness, SPSS Analysis.
Jel Classification: E62, H20, C10.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Çukurova Üniversitesi, İİBF, ekiral@cu.edu.tr

GİRİŞ

Vergilendirme, tarih boyunca önemli bir politika alanıdır ve devletlerin gelecek politika çalışmalarının temelini oluşturduğu için çok önemli bir unsurdur. Aynı zamanda, vergi gelirleri, hükümetlere kalkınma için yatırım yapma, yoksulluğu en aza indirme, bireylere kamu hizmeti sunma ve uzun vadeli bir büyüme için gerekli olan fiziksel ve sosyal altyapıyı sağlamak açısından gerekli olan fonları sağlamaktadır.

Bir bireyin vergi ödeme davranışına, kişisel anlayışına, normlara ve motivasyonuna ilişkin tutumu vergi ahlakı terimi ile ifade edilebilmektedir. Vergi ahlakı bireylerin davranışını değil, onların vergi karşısındaki tutumlarını ölçmektedir. Dolayısıyla, bireyler için vergi yükümlülüklerini yerine getirmek sorumluluk ve topluma katkıda bulunma inancını sergiler (Togler, 2003: 4).

Frey (2003)'e göre, ne kadar çok mükellef, içinde yaşadığı ülkedeki haklarına dayanarak siyasi karar alma sürecine katılım gösterebilirse, vergi sözleşmesine o kadar çok güvenir ve vergi ahlakı da o kadar yüksek olur. Çünkü mükellefler, kapsamlı hak ve yükümlülükler sahip vatandaşlar olarak kabul edilir.

Bireyin, vergiyi ne için ödediğinin farkında olması çok önemlidir. Örneğin, vergi ödemeleri ile kamu faydası birbiri ile ilişkilendirilmelidir. Bu nedenle, vergi geliri için yapılan uygulamalar hakkında, kamuoyunu tutarlı ve kapsamlı bir şekilde bilgilendirmek önem taşımaktadır. Devlet tarafından vergi gelirlerinin toplanmasına yönelik agresif bir vergi politikası; mükellefin, vergi ahlakı seviyesini olumsuz etkilemektedir. Öte yandan, bu duruma karşıt bir politika ise vergi ahlakını olumlu etkilemektedir (Lillemets, 2010: 238).

Toplumun vergi ahlakının belirlenmesinde ilk olarak, sosyodemografik ve sosyoekonomik faktörler, milli gurur ve inanç gibi kavramlar önemli bir rol oynamaktadır. İkinci olarak, hükümetin içinde bulunduğu kurumsal düzenlemeler etkili olmaktadır. Bu düzenlemelerde, vergi mükelleflerinin demokratik katılımı ve kurumsal güvencenin düzeyi belirleyici rol oynamaktadır. Üçüncü olarak ise, politika ve yönetim etkili olmaktadır. Örneğin vergi yönetimlerinin davranış şekilleri, algılanan vergi yükü, vergi yapısı ve vergi uygulama stratejileri genel olarak bireylerin vergi ödeme konusunda istekliliğini etkilemektedir (Torgler ve Schaltegger, 2005: 2). Demokrasiye, hükümete ve özellikle sağlık hizmetlerine olan güven ve memnuniyet de, vergi ahlakını olumlu etkilemektedir (Daude vd, 2013: 14).

Lago-Peñas ve Lago-Peñas (2008)'e göre, bireysel düzeyde, vergilendirme durumunu ahlak ve etik açısından değerlendirmeye daha eğilimli olan bireylerin, vergi ödeme yükümlülüğünü yerine getirme olasılıkları daha yüksektir. Mükelleflerin vergi ahlakı, sosyoekonomik durumlarına göre değişiklik göstermektedir. Bağlamsal düzeyde ise, yüksek vergi yükleri ve vergilerde meydana gelen önemli derecedeki artışlar, “vergi yorgunluğu” meydana getirmekte ve vergi ahlakını zayıflatmaktadır.

Vergi bilinci ise, mükelleflerin, mevzuata uygun olarak vergi yükümlülüklerini yerine getirme konusunda özen ve istekliliğe sahip olması olarak tanımlanabilmektedir. Vergi düzenlemeleri hakkında bilgi sahibi olmak, vergi yüküne olan bağlılık ve sadakat vergi bilinci düzeyini göstermektedir. Vergi düzenlemeleri hakkında sınırlı bilgiye sahip olunması ise mükellefin bilincinin düşük olduğunu ifade etmektedir (Alabede vd, 2011).

Bir mükellefin vergi bilincine sahip olması, vergi yükümlülüklerini yerine getirmesini ve vergi uyumunu büyük ölçüde etkilemektedir. Dolayısıyla, vergi bilincine sahip olan bir mükellefin, vergi yükümlülüğünü dürüst bir şekilde yerine getirmesi ve yaşadığı bölgedeki büyüme ve kalkınma için ödediği verginin önemini farkına varması vergi uyumsuzluğunu da ortadan kaldırmaktadır (Savitri ve Musfialdy, 2015: 683).

Vergi ödemesi konusunda mükelleflerin bilinci, toplumda vergilendirme konusuna dair vergi ahlakını da geliştirecektir. Daha yüksek vergi ahlakına sahip insanlar ise, her vatandaşın vergi görevini yerine getirmesini isteyecektir, çünkü vergi, devlet harcamalarının devam edebilmesi için gereklidir (Siahaan, 2010).

Suryadi (2006), vergi yükümlülüğü hakkında olumlu bir algı yaratmanın ve vergi düzenlemeleri hakkında vergi mükelleflerinin bilgisini arttırmanın vergi mükelleflerinin vergi bilincini arttıracağını ileri sürmektedir.

Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde ilk olarak vergi alanına dair literatür incelemesine yer verilecek, ikinci olarak çalışmada yararlanılacak olan veri seti ve analiz için metodoloji hakkında bilgi verilecek, üçüncü olarak analiz sonuçları açıklanacak ve son olarak sonuç ve genel bir değerlendirme ile çalışma sonlandırılacaktır.

I. LİTERATÜR TARAMASI

McGee ve Rossi (2006), vergi ahlakı tutumlarını incelemek için Arjantin’de hukuk ve ekonomi öğrencilerinden oluşan 218 kişiden elde edilen veriler incelenmiştir. Analiz sonucuna göre, vergi kaçakçılığının bazı durumlarda etik olduğunu ancak bazı durumlarda vergi kaçırmanın da ahlak dışı olduğunu göstermektedir. Vergi kaçakçılığını haklı gösteren en güçlü nedenler ise sistemin adaletsiz olduğu ve insan haklarının ihlal edildiği durumlar olarak gösterilmektedir.

Ömürbek vd. (2007), Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi son sınıf öğrencilerinin vergi bilinci algısının ölçülmesi amaçlanmıştır. 316 öğrenciden elde edilen verilere frekans analizi, ki-kare ve t testi uygulanmıştır. Öğrencilerin vergi bilinçlerinin; yaş, gelir, cinsiyet, ahlaki durum gibi çeşitli faktörlerden etkilendiği sonucuna ulaşılmıştır. Kız öğrencilere göre erkek öğrencilerin vergi bilincinin daha yüksek olduğu, vergi konusuna daha uyumlu oldukları görülmüştür ve özellikle cinsiyet ve vergi uyumu arasında oldukça anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Hazman (2009), 2009 yılı için Afyonkarahisar’da Ticaret Borsası’na kayıtlı olan 231 firmanın vergi bilincini etkileyen dışsal faktörlerin belirlenmesi amaçlanmıştır. Elde edilen verilere, lojistik regresyon analizi ve ki-kare bağımsızlık testi uygulanmıştır. Vergi uyumu üzerinde, vergi yükünün ve dışsal faktörlerin pozitif ve doğrusal yönde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Vergi bilincini etkileyen dışsal faktörlerin; şeffaflığın tam olarak sağlanamaması, denetimin yetersiz olması ve kamusal hizmet sunumunun yetersizliği gibi etkenler olduğu tespit edilmiştir.

İpek ve Kaynar (2009), Çanakkale ilinde gelir vergisi yükümlülüğüne sahip ticari kazanç elde eden vergi yükümlülerinin vergi tutumu, vergi algısı ve vergi inancının ki-kare ve G testi analizi ile incelenmesi amaçlanmıştır. 30 yaş ve altı yükümlülerde; vergi inancının daha yaygın olduğu ancak 50 yaş ve üzeri yükümlülerin vergi mevzuatını sade ve anlaşılır bulmadıkları tespit edilmiştir. Medeni durum açısından, bekâr yükümlülere göre evli yükümlülerde vergi algısının daha yüksek olduğu görülmüştür. Cinsiyet açısından, kadınların erkeklere göre vergi uyumlarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Vergi uyumu üzerinde eğitimin etkisine bakılacak olursa, ilköğretim mezunlarının, lise ve üniversite mezunlarına göre vergi yükümlülüğünü daha az doğal karşıladıkları sonucuna ulaşılmıştır.

İzgi ve Saruç (2011), sosyokültürel faktörlerin vergi ahlakı üzerindeki etkisini incelemek amacıyla Sakarya Üniversitesinde öğrenim gören 1351 öğrenciden elde edilen veriler kullanılarak Kruskal Wallis testi ile analiz edilmiştir. Analiz sonucunda devlete bağlılık, vatandaşlık bilinci ve din faktörü ile vergi ahlakı arasında anlamlı bir fark olduğu ancak iktidar partiyi kabul düzeyi ile vergi ahlakı arasında anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir.

Bilgin (2011), Türkiye’de vergi ahlakını belirleyen faktörlerin sıralı probit model kullanılarak belirlenmesi amaçlanmıştır. Analiz sonucuna göre, vergi ahlakını belirleyen en önemli faktörler sosyal sermaye ile ilgili olanlardır. Temel bireysel farklılıkları içeren yaş, medeni durum, cinsiyet, istihdam sektörü, gelir düzeyi gibi unsurlar, vergi ahlakı düzeyi belirlenmesinde açıklayıcı olmadığı görülmüştür. Siyaset ve demokrasi ve hükümete güven, inanç ve ulusal onur değişkenlerinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Organ ve Yegen (2013), Adana ili merkez ilçesinde ikamet eden ve bağımsız olarak faaliyet gösteren, serbest muhasebeci mali müşavir ve yeminli mali müşavir olan toplam 100 meslek

mensubunun vergi bilinç ve vergi ahlaki oluşumundaki etkisi incelenmiştir. Çalışmalarında t testi, tek yönlü varyans analizi ve basit regresyon analizi yöntemleri kullanılmıştır. Analiz sonucunda, meslek mensuplarının vergi bilinç ve vergi ahlaklarının oldukça yüksek olduğu görülmüştür. Mükelleflerin ödeyeceği vergiler ve vergi konusundaki davranışları üzerinde meslek mensuplarının belirleyici etkisi olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların çoğu, vergi görevini yerine getirmenin gerekliliğinin bilincinde olan ve vergi kaçırma eylemini onaylamayan bireylerden oluştuğu görülmüştür.

Sağlam (2013), Hitit Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi son sınıfta öğrenim gören öğrencilerin vergi algı ve vergi bilincinin ölçülmesi amaçlanmıştır. 330 öğrenciden elde edilen veriler, Mann-Whitney U ve Kruskal Wallis testleri ile analiz edilmiştir. Analiz sonucuna göre, öğrencilerin vergi algılarının pozitif olduğu ve vergi bilinçlerinin yüksek olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin vergi algısı ve vergi bilinci üzerinde cinsiyet, yaş, öğrenim gördükleri bölüm, gelir düzeyi gibi faktörlerin etkili olduğu görülmüştür.

Yeşilyurt (2015), Bülent Ecevit Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Maliye ve İlahiyat bölümü öğrencilerinin vergi bilinci ve vergi ahlakının ölçülmesi amaçlanmıştır. 348 maliye bölümü, 125 ilahiyat bölümü öğrencisi olmak üzere toplam 473 öğrenci anket uygulamasına katılmıştır. Karşılaştırmalı olarak frekans analizi kullanılarak sonuçlar yorumlanmıştır. Maliye bölümü öğrencilerine kıyasla İlahiyat bölümü öğrencilerinin vergi bilinci ve vergi ahlakının daha yüksek olduğu görülmüştür.

Ayas ve Saruç (2015), iki farklı kültüre sahip olmasından dolayı Türkiye ve İtalya'nın vergi ahlaklarını karşılaştırılması, vergi ahlakını etkileyen unsurları belirlenmesi ve vergi kültürünün vergi ahlakı üzerindeki etkisinin tespit edilmesi amaçlanmıştır. 2012 yılında Türkiye için Sakarya'da 274, İtalya için ise Foggia ilinde 206 olmak üzere toplam 480 vatandaştan elde edilen verilere güvenilirlik analizi ve nonparametrik testler uygulanmıştır. İki ülke vatandaşlarının vergi ahlakı tutumları birbirine oldukça yakın çıkmıştır. Vergi ahlakını etkileyen faktörler İtalyan vatandaşları için vergi sistemine olan güvensizlik, algılanan subjektif vergi yükü ve kamu kaynaklarının israfı iken Türk vatandaşları için algılanan subjektif vergi yükü ve kamu kaynaklarının israfıdır. İki ülke için yaş ve cinsiyet vergi ahlakını etkilemektedir. Yaş ilerledikçe vergi ahlak bilincinin düştüğü ve vergi kaçırma eğiliminin arttığı söylenebilmektedir.

Korlu vd. (2016), 2016 yılı için Bursa ilinde yaşayan 680 vatandaşın vergi bilincinin ölçülmesi amaçlanmış ve faktör analizi ile incelenmiştir. Analiz sonucunda, vergi bilincini etkileyen en önemli faktörün "adalet ve eşitlik" olduğu tespit edilmiştir. Vergi bilincini etkileyen diğer faktörler ise önem sırasına göre, din ve ahlak, katılımcılık ve yerelleşme, kültür ve siyasi anlayış şeklindedir.

Literatüre genel olarak bakılacak olursa, çeşitli bölgeler için vatandaşların ya da meslek mensuplarının vergi ahlak, vergi bilinç, vergi uyumu ve vergi tutumu gibi konulardaki görüşleri incelenmiş ve çoğunlukla demografik faktörlerin, din faktörünün ve vatandaşlık bilincinin önemli etkilere sahip olduğu görülmüştür.

II. METODOLOJİ

Çalışma; Çukurova Üniversitesinde eğitim gören 3. ve 4. Sınıfta okuyan Maliye bölümü ve İlahiyat fakültesi öğrencilerinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Çalışma bir ön çalışma niteliğinde olduğu için kolayda örnekleme yönteminden yararlanılmıştır. Soruların anlaşılabilirliğini test etmek amacıyla 30 kişiye ön test uygulanmıştır. Öğrencilerle yüz yüze anket yapılmıştır. Anketler 2018 güz dönemi öğrenci sayısının en fazla olduğu vize sınavı öncesindeki hafta uygulanmıştır. Toplamda 560 adet anket tamamlanmış, 30 hatalı anket iptali sonrası 530 anket üzerinden analizler yapılmıştır.

Öğrencilerin vergi ahlak ve vergi bilinç düzeylerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Anket formu 4 bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde öğrencilerin kendilerine ve ailelerine ilişkin demografik özellikleri belirlemek için 7 soru yer almaktadır. İkinci bölümde sosyo-kültürel ifadelerle ilişkin 3'lü Likert ölçeği kullanılarak 4 soru yer almaktadır. Üçüncü ve dördüncü bölümde ise 5'li Likert ölçeği

kullanılarak vergi ahlakı için 7 soru, vergi bilinci için 10 soru yer almaktadır. Anket tekniği ile elde edilen veriler SPSS 18.0 paket programı kullanılarak analiz edilmiştir.

III. BULGULAR

Katılımcıların demografik bilgilerine ilişkin değişkenler Tablo 1’de gösterilmektedir. Demografik bilgiler cinsiyet, bölüm, sınıf dağılımı, öğrenim türü, akademik başarı düzeyi, aylık harcama düzeyi ve aile ikametgâh yeri değişkenleri çerçevesinde ele alınmıştır.

Tablo 1. Demografik Bilgiler

		Frekans	Yüzde
Cinsiyet	<i>Erkek</i>	208	% 39,2
	<i>Kadın</i>	322	% 60,8
Bölüm	<i>Maliye</i>	137	% 25,8
	<i>İlahiyat</i>	393	% 74,2
Sınıf Dağılımı	<i>3.Sınıf</i>	411	% 77,5
	<i>4.Sınıf</i>	119	% 22,5
Öğrenim Türü	<i>1.Öğretim</i>	294	% 55,5
	<i>2.Öğretim</i>	236	% 44,5
Akademik Başarı Düzeyleri	<i>2.00 altında</i>	56	% 10,6
	<i>2.00-2.50 arasında</i>	156	% 29,4
	<i>2.51-3.00 arasında</i>	175	% 33,0
	<i>3.01-3.50 arasında</i>	124	% 23,4
Aylık Harcama Düzeyleri	<i>3.51 ve üzerinde</i>	19	% 3,6
	<i>300 TL altında</i>	44	% 8,3
	<i>300-499 TL arasında</i>	140	% 26,4
	<i>500-750 TL arasında</i>	113	% 21,3
Aile İkametgâh Yeri	<i>751 TL ve üzerinde</i>	233	% 44,0
	<i>Şehir merkezi</i>	272	% 51,3
	<i>İlçe</i>	162	% 30,6
	<i>Kasaba</i>	6	% 1,1
	<i>Köy</i>	87	% 16,4
	<i>Yurt Dışı</i>	3	% 0,6

Çalışmada 530 üniversite öğrencisinin yanıtladığı vergi ahlakı ve vergi bilincine dair ifadelerin güvenilirliği Cronbach Alpha Katsayısı yöntemi ile değerlendirilmiş ve anket sorularına yanıt veren öğrencilerin vergi ahlak ve vergi bilinç skorları oluşturulmuştur. Tablo 2 ve Tablo 3’te sırasıyla vergi ahlakı ifadelerinin ve vergi bilinci ifadelerinin güvenilirlik sonuçları verilmektedir.

Tablo 2. Vergi Ahlakı İfadelerinin Güvenilirlik Analizi

	Soru-Bütün Korelasyonları	Soru Silindiğinde Alfa Katsayısı
Vergi ödemek önemli bir vatandaşlık görevidir.	0,796	0,884
Vergi kaçırırsam ve bunu yakın çevrem öğrense çok utanırım.	0,491	0,920
Bir mükellef için vergi ödemek ahlaklı olmanın göstergesi sayılır.	0,715	0,892
Bir toplumun vergi ahlakının düşük olması devleti mali ve ekonomik anlamda zorlamaktadır.	0,767	0,886

Bugün ödenmeyen vergiler gelecek nesillerin vergi yükünü artırır.	0,758	0,887
Vergi ahlakı önemli bir gelişmişlik göstergesidir.	0,828	0,880
Almış olduğum mali ve ekonomik eğitim vergi ahlakımı geliştirmektedir.	0,738	0,889
Güvenilirlik Alfa Katsayısı: 0,906		

Tablo 2’de gösterilen vergi ahlak ifadelerinin güvenilirlik alfa katsayısı 0,906 ve Tablo 3’de gösterilen vergi bilinci ifadelerinin güvenilirlik alfa katsayısı 0,911 olduğu için iki ölçek de güvenilirlerdir.

Tablo 3. Vergi Bilinci İfadelerinin Güvenilirlik Analizi

	Soru-Bütün Korelasyonları	Soru Silindiğinde Alfa Katsayısı
Ödenen vergilerin çok açık ve net olarak nerelerde kullanıldığının bilinmesi vergi bilincini artırır.	,696	,900
Daha şeffaf ve hesap verebilir devlet yönetimi vergi bilincini arttırmaktadır.	,752	,898
Adil vergi yükü dağılımı sağlayacak bir vergi platformu vergi bilincini arttırmaktadır.	,718	,899
Toplumun eğitim seviyesinin yükselmesi vergi bilincini arttırmaktadır.	,708	,899
Aile içi eğitim ve okul eğitimi vergi bilincini arttırmaktadır.	,760	,897
Vergisini ödemeyenlere ağır cezai yaptırımlar getirilmesi vergi bilincini arttırmaktadır.	,609	,906
Ekonomik ve mali politikaların sonuçlarının vatandaşta yansımaları vergi bilincini arttırmaktadır.	,581	,908
Medyada, sempozyum ve kongrelerde verginin bir vatandaşlık görevi olduğunun vurgulanması vergi bilincini arttırmaktadır.	,761	,896
Toplumun gelir seviyesinin artması vergi bilincini arttırmaktadır.	,587	,908
Reklam kampanyaları vergi bilincini arttırmaktadır.	,626	,904
Güvenilirlik Alfa Katsayısı: 0,911		

Tablo 4 ve Tablo 5’de ise sırasıyla vergi ahlak skoru ve vergi bilinç skoru verilmektedir. 5’li Likert ölçeğine göre 7 sorudan oluşan endekse göre, öğrencilerin vergi ahlak skoru 3,1089 olarak bulunmuştur. 5’li Likert ölçeğine göre 10 sorudan oluşan endekse göre ise, öğrencilerin vergi bilinci skoru 2,8694 olarak bulunmuştur.

Tablo 4. Vergi Ahlak Skoru

	Minimum	Maksimum	Ortalama	Standart Sapma
Veri Ahlak Skoru	,00	4,00	3,1089	0,87090

Tablo 5. Vergi Bilinç Skoru

	Minimum	Maksimum	Ortalama	Standart Sapma
Vergi Bilinç Skoru	,00	4,00	2,8694	0,79486

Yukarıda Tablo 4 ve Tablo 5’te verilen vergi ahlak ve vergi bilinç skoru ile analiz yaparken parametrik ya da parametrik olmayan testlerden hangilerinin kullanılacağına dair karar verebilmek için Kolmogorov-Smirnov testi uygulanmıştır.

Tablo 6. Vergi Ahlak Skoru İçin Normallik Testi

	Kolmogorov-Smirnov	
	İstatistik	Olasılık
Vergi Ahlak Skoru	,162	,000

Tablo 7. Vergi Bilinç Skoru İçin Normallik Testi

	Kolmogorov-Smirnov	
	İstatistik	Olasılık
Vergi Bilinç Skoru	0,134	,000

Tablo 6 ve Tablo 7’de verilen test sonuçlarına göre, hem vergi ahlak skorunun hem de vergi bilinç skorunun normal dağılmadığı tespit edilmiştir. Bundan dolayı, vergi ahlak skoru ve vergi bilinç skoru ile gerçekleştirilecek analizlerde parametrik olmayan testlerden biri olan Kruskal-Wallis testi kullanılmasına karar verilmiştir. 3’lü Likert ölçeğine göre değerlendirilen sosyo-kültürel faktör ifadelerine ilişkin öğrencilerden elde edilen cevaplar Tablo 8’de verilmektedir.

Tablo 8. Sosyo-kültürel Faktörlere İlişkin İfadeler

	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Toplam
Devletime güveniyorum.	%12.1	%14.3	%73.6	%100
Topluma karşı sorumluluğu olan bir kişi vergisini tam olarak ödemelidir.	%5.5	%1.5	%93,0	%100
İktidar partiyi destekliyorsam, vergimi daha gönüllü öderim.	%46.8	%14.3	%38,9	%100
Dini inancıma göre vergi kaçırarak günahadır.	%9.2	%7,0	%83.8	%100

Tablo 8’de verilen sonuçlara göre, katılımcılar “devletime güveniyorum” ifadesine %73,6 oranında katılmakta, “topluma karşı sorumluluğu olan bir kişi vergisini tam olarak ödemelidir” ifadesine %93 oranında katılmakta, “iktidar partiyi destekliyorsam, vergimi daha gönüllü öderim” ifadesine %46,8 oranında katılmamaktadır. Son olarak “Dini inancıma göre vergi kaçırarak günahadır” ifadesine ise %83,8 oranında katılmaktadırlar.

Tablo 9. Devlete Duyulan Güven Düzeyine Göre Vergi Ahlakı İçin Kruskal-Wallis Test Sonucu

Devletime güveniyorum.	N	Sıralamaların Ortalaması	
Vergi Ahlak Skoru	Katılıyorum	390	289,54
	Kararsızım	76	223,88
	Katılmıyorum	64	168,41
	Toplam	530	
Ki Kare: 41,384 sd: 2 Sig: ,000			

Tablo 9’da devlete duyulan güven düzeyi ile vergi ahlak skoru arasındaki ilişkinin sonuçları verilmektedir. Kruskal-Wallis test sonuçlarına göre, devlete duyulan güven ile vergi ahlakı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır. Devletime güveniyorum ifadesine katılanların, vergi ahlak düzeyi en yüksek olan kişiler olduğu görülmektedir.

Tablo 10. Sorumluluk Bilincine Göre Vergi Ahlakı İçin Kruskal-Wallis Test Sonucu

Topluma karşı sorumluluğu olan bir kişi vergisini tam olarak ödemelidir.		N	Sıralamaların Ortalaması
Vergi Ahlak Skoru	Katılıyorum	493	282,28
	Kararsızım	8	50,50
	Katılmıyorum	29	39,48
	Toplam	530	
Ki Kare: 85,756		sd: 2	Sig: ,000

Tablo 10’da sorumluluk bilinci ile vergi ahlak skoru arasındaki ilişkinin sonuçları verilmektedir. Kruskal-Wallis test sonuçlarına göre, sorumluluk bilinci ile vergi ahlakı arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Sorumluluk bilinci yüksek olan öğrencilerin, vergi ahlak düzeyi en yüksek olan kişiler olduğu görülmektedir.

Tablo 11. İktidar Parti Desteğine Göre Vergi Ahlakı İçin Kruskal-Wallis Test Sonucu

İktidar partiyi destekliyorsam, vergimi daha gönüllü öderim.		N	Sıralamaların Ortalaması
Vergi Ahlak Skoru	Katılıyorum	206	300,75
	Kararsızım	76	223,98
	Katılmıyorum	248	248,94
	Toplam	530	
Ki Kare: 19,609		sd: 2	Sig: ,000

Tablo 11’de iktidar parti desteği ile vergi ahlakı arasındaki ilişkinin sonuçları verilmektedir. Kruskal-Wallis test sonuçlarına göre, iktidar parti desteği ile vergi ahlakı arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir.

Tablo 12. İnanca Göre Vergi Ahlakı İçin Kruskal-Wallis Test Sonucu

Dini inancıma göre vergi kaçırmak günahtır.		N	Sıralamaların Ortalaması
Vergi Ahlak Skoru	Katılıyorum	444	290,11
	Kararsızım	37	191,96
	Katılmıyorum	49	98,06
	Toplam	530	
Ki Kare: 79,404		sd: 2	Sig: ,000

Tablo 12’de inanç düzeyi ile vergi ahlakı arasındaki ilişkinin sonuçları gösterilmektedir. Kruskal-Wallis test sonuçlarına göre, inanç düzeyi ile vergi ahlakı arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir.

Sosyo-kültürel faktörler ile cinsiyet ve sosyo-kültürel faktörler ile bölüm arasındaki ilişkiler ki-kare analizi ile test edilmiştir. Tablo 13’te devlete duyulan güven düzeyi ile cinsiyet arasındaki ilişkiye ait sonuçlara yer verilmektedir. Devlete duyulan güven düzeyi oranı erkek öğrenciler için %74,5 iken kadın öğrenciler için bu oran %73,0’dür. p değeri incelendiğinde, %5 önem düzeyinde devlete duyulan güven düzeyi ile cinsiyet arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Tablo 13. Devlete Duyulan Güven Düzeyi İle Cinsiyet İlişkisi İçin Ki-kare Test Sonucu

Cinsiyet	Devletime güveniyorum.								Ki-Kare Testi	
	Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Toplam		Ki-kare	p
	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı		
Erkek	74,5	155	13,0	27	12,5	26	100	208	0,533	0,766
Kadın	73,0	235	15,2	49	11,8	38	100	322		
Toplam	73,6	390	14,3	76	12,1	64	100	530		

Tablo 14’te sorumluluk bilinci ile cinsiyet arasındaki ilişkiye ait sonuçlara yer verilmektedir. Sorumluluk bilinci oranı erkek öğrenciler için %93,3 iken bu oran kadın öğrenciler için %92,9’dur. p değeri incelendiğinde, %5 önem düzeyinde sorumluluk bilinci ile cinsiyet arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Tablo 14. Sorumluluk Bilinci İle Cinsiyet İlişkisi İçin Ki-kare Test Sonucu

Cinsiyet	Topluma karşı sorumluluğu olan bir kişi vergisini tam olarak ödemelidir.								Ki-Kare Testi	
	Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Toplam		Ki-kare	p
	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı		
Erkek	93,3	194	1,4	3	5,3	11	100	208	0,034	0,983
Kadın	92,9	299	1,6	5	5,6	18	100	322		
Toplam	93,0	493	1,5	8	5,5	29	100	530		

Tablo 15’te iktidar parti desteği ile cinsiyet arasındaki ilişkiye ait sonuçlara yer verilmektedir. İktidar parti destek oranı erkek öğrenciler için %35,6 iken kadın öğrenciler için %41,0’dır. İktidar parti desteğine katılmayan erkek öğrencilerin oranı %49,0 iken bu oran kadın öğrenciler için %45,3’tür. p değeri incelendiğinde, %5 önem düzeyinde sorumluluk bilinci ile cinsiyet arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Tablo 15. İktidar Parti Desteği İle Cinsiyet İlişkisi İçin Ki-kare Test Sonucu

Cinsiyet	İktidar partiyi destekliyorsam, vergimi daha gönüllü öderim.								Ki-Kare Testi	
	Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Toplam		Ki-kare	p
	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı		
Erkek	35,6	74	15,4	32	49,0	102	100	208	1,584	0,453
Kadın	41,0	132	13,7	44	45,3	146	100	322		
Toplam	38,9	206	14,3	76	46,8	248	100	530		

Tablo 16’da inanç düzeyi ile cinsiyet arasındaki ilişkiye ait sonuçlara yer verilmektedir. İnanç düzey oranı erkek öğrenciler için %84,1 iken kadın öğrenciler için %83,5’tir. p değeri incelendiğinde %5 önem düzeyinde inanç düzeyi ile cinsiyet arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Tablo 16. İnanç İle Cinsiyet İlişkisi İçin Ki-kare Test Sonucu

	Dini inancıma göre vergi kaçırarak gınahtır.								Ki-Kare Testi	
Cinsiyet	Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Toplam		Ki-kare	p
	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı		
Erkek	84,1	175	5,8	12	10,1	21	100	208	0,994	0,608
Kadın	83,5	269	7,8	25	8,7	28	100	322		
Toplam	83,8	444	7,0	37	9,2	49	100	530		

Tablo 17’de devlete duyulan güven düzeyi ile bölüm arasındaki ilişkiye ait sonuçlara yer verilmektedir. Devlete duyulan güven oranının, maliye bölümü öğrencileri için %47,4 iken ilahiyat bölümü öğrencileri için %82,7 olduğu görülmektedir. İlahiyat bölümü öğrencilerinin devlete güven düzeyi daha yüksektir. p değeri de %5 önem düzeyinde devlete güven ile bölüm arasında anlamlı bir farklılık olduğunu göstermektedir.

Tablo 17. Devlete Duyulan Güven Düzeyi İle Bölüm İlişkisi İçin Ki-kare Test Sonucu

	Devletime güveniyorum.								Ki-Kare Testi	
Bölüm	Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Toplam		Ki-kare	p
	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı		
Maliye	47,4	65	28,5	39	24,1	33	100	137	64,949	0,000
İlahiyat	82,7	325	9,4	37	7,9	31	100	393		
Toplam	73,6	390	14,3	76	12,1	64	100	530		

Tablo 18’de sorumluluk bilinci ile bölüm arasındaki ilişkiye ait sonuçlara yer verilmektedir. Sorumluluk bilinç düzeyi maliye bölümü öğrencileri için %92,7 iken bu oran ilahiyat öğrencileri için %93,1’dir. p değeri incelendiğinde, %5 önem düzeyinde sorumluluk bilinci ile bölüm arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Tablo 18. Sorumluluk Bilinci İle Bölüm İlişkisi İçin Ki-kare Test Sonucu

	Topluma karşı sorumluluğu olan bir kişi vergisini tam olarak ödemelidir.								Ki-Kare Testi	
Bölüm	Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Toplam		Ki-kare	p
	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı		
Maliye	92,7	127	2,2	3	5,1	7	100	137	0,613	0,736
İlahiyat	93,1	366	1,3	5	5,6	22	100	393		
Toplam	93,0	493	1,5	8	5,5	29	100	530		

Tablo 19’da iktidar parti desteği ile bölüm arasındaki ilişkiye dair sonuçlara yer verilmektedir. İktidar parti destek oranı maliye bölümü öğrencileri için %29,9 iken bu oran ilahiyat bölümü öğrencileri için %42,0’dır. İktidar parti desteğine katılım ilahiyat bölümü öğrencilerinde daha yüksektir. İktidar parti desteğine katılmama oranı ise %56,9 ile maliye bölümü öğrencilerde daha fazladır. p değeri incelendiğinde, %5 önem düzeyinde iktidar parti desteği ile bölüm arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir.

Tablo 19. İktidar Parti Desteği İle Bölüm İlişkisi İçin Ki-kare Test Sonucu

		İktidar partiyi destekliyorsam, vergimi daha gönüllü öderim.							Ki-Kare Testi	
Bölüm	Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Toplam		Ki-kare	p
	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı		
Maliye	29,9	41	13,1	18	56,9	78	100	137	8,047	0,018
İlahiyat	42,0	165	14,8	58	43,3	170	100	393		
Toplam	38,9	206	14,3	76	46,8	248	100	530		

Tablo 20’de inanç düzeyi ile bölüm arasındaki ilişkiye ait sonuçlara yer verilmektedir. İnanç düzeyi maliye bölümü öğrencilerinde %73,7 iken ilahiyat bölümü öğrencilerinde %87,8’dir. p değeri incelendiğinde, %5 önem düzeyinde inanç ile bölüm arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir.

Tablo 20. İnanç İle Cinsiyet İlişkisi İçin Ki-kare Test Sonucu

		Dini inancıma göre vergi kaçırma günahıdır.							Ki-Kare Testi	
Bölüm	Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Toplam		Ki-kare	p
	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı		
Maliye	73,7	101	13,9	19	12,4	17	100	137	16,782	0,000
İlahiyat	87,3	343	4,6	18	8,1	32	100	393		
Toplam	83,8	444	7,0	37	9,2	49	100	530		

Çalışmada cinsiyet, bölüm, sınıf, öğrenim türü, akademik başarı durumu, harcama düzeyi ve aile ikametgâh yeri değişkenleri parametrik olmayan testler ile analiz edilecektir. 2 gruptan oluşan cinsiyet, bölüm, sınıf ve öğrenim türü değişkenleri Mann-Whitney U testi ile analiz edilecek, ikiden fazla gruptan oluşan akademik başarı durumu, harcama düzeyi ve ikametgâh yeri değişkenlerinin ise Kruskal Wallis H testi ile analiz edilecektir.

Vergi ahlakı ifadeleri ile cinsiyet arasındaki ikili karşılaştırma sonuçlarında, “Bir mükellef için vergi ödemek ahlaklı olmanın göstergesi sayılır.” ifadesi ile cinsiyet grupları arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Vergi bilinci ile cinsiyet arasındaki ikili karşılaştırma sonuçlarında ise, “Medyada, sempozyum ve kongrelerde verginin bir vatandaşlık görevi olduğunun vurgulanması vergi bilincini arttırmaktadır.” ifadesi ile cinsiyet grupları arasında %5 önem düzeyinde anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür.

Tablo 21. Vergi Ahlakı Konusunda Bölümlere Göre Farklar

	Sıralamaların Ortalaması		Mann Whitney U Testi	Z	P
	Maliye	İlahiyat			
Vergi ödemek önemli bir vatandaşlık görevidir.	274,53	262,35	25683,500	-0,896	0,370
Vergi kaçırırsam ve bunu yakın çevrem öğrense çok utanırım.	260,51	267,24	26237,500	-0,476	0,634
Bir mükellef için vergi ödemek ahlaklı olmanın göstergesi sayılır.	247,85	271,65	24502,500	-1,671	0,095

Bir toplumun vergi ahlakının düşük olması devleti mali ve ekonomik anlamda zorlamaktadır.	281,98	259,76	24663,000	-1,576	0,115
Bugün ödenmeyen vergiler gelecek nesillerin vergi yükünü arttırır.	291,24	256,53	23394,500	-2,461	0,014*
Vergi ahlakı önemli bir gelişmişlik göstergesidir.	278,61	260,93	25124,500	-1,296	0,204
Almış olduğum mali ve ekonomik eğitim vergi ahlakımı geliştirmektedir.	311,53	249,46	20615,000	-4,339	0,000*

Tablo 21 ve Tablo 22’de sırasıyla vergi ahlakı ve vergi bilinci ifadeleri ile bölümler arasındaki ikili karşılaştırma sonuçlarına yer verilmektedir.

Tablo 21’e göre, “Bugün ödenmeyen vergiler gelecek nesillerin vergi yükünü arttırır.” ile “Almış olduğum mali ve ekonomik eğitim vergi ahlakımı geliştirmektedir.” ifadeleri için olasılık değerleri $p < 0,05$ olduğundan dolayı hipotez reddedilmektedir ve öğrencilerin bu ifadeler için bakış açısı bölümlere göre farklılık göstermektedir.

Tablo 22’de verilen sonuçlara göre, “Daha şeffaf ve hesap verebilir devlet yönetimi vergi bilincini arttırmaktadır.”, “Adil vergi yükü dağılımı sağlayacak bir vergi platformu vergi bilincini arttırmaktadır.” Ve “Reklam kampanyaları vergi bilincini arttırmaktadır.” ifadeleri için olasılık değeri $p < 0,05$ olması nedeniyle hipotez reddedilmekte ve öğrencilerin bu ifadelere bakış açısı okudukları bölüme göre farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmaktadır.

Tablo 22. Vergi Bilinci Konusunda Bölümlere Göre Farklar

	Sıralamaların Ortalaması		Mann Whitney U Testi	Z	p
	Maliye	İlahiyat			
Ödenen vergilerin çok açık ve net olarak nerelerde kullanıldığının bilinmesi vergi bilincini arttırır.	280,70	260,20	24837,500	-1,502	0,133
Daha şeffaf ve hesap verebilir devlet yönetimi vergi bilincini arttırmaktadır.	289,06	257,29	23693,000	-2,308	0,021*
Adil vergi yükü dağılımı sağlayacak bir vergi platformu vergi bilincini arttırmaktadır.	289,47	257,15	23637,000	-2,323	0,020*
Toplumun eğitim seviyesinin yükselmesi vergi bilincini arttırmaktadır.	280,52	260,26	24862,500	-1,416	0,157
Aile içi eğitim ve okul eğitimi vergi bilincini arttırmaktadır.	265,83	265,39	26875,500	-0,031	0,975
Vergisini ödemeyenlere ağır cezai yaptırımlar getirilmesi vergi bilincini arttırmaktadır.	261,80	266,79	26413,000	-0,342	0,732
Ekonomik ve mali politikaların sonuçlarının vatandaşa yansması vergi bilincini arttırmaktadır.	254,28	269,41	25384,000	-1,035	0,301
Medyada, sempozyum ve kongrelerde verginin bir vatandaşlık görevi olduğunun vurgulanması vergi bilincini arttırmaktadır.	250,65	270,68	24886,500	-1,422	0,155
Toplumun gelir seviyesinin artması vergi bilincini arttırmaktadır.	253,00	269,86	25208,500	-1,145	0,252
Reklam kampanyaları vergi bilincini arttırmaktadır.	214,64	273,82	23652,000	-2,219	0,026*

* %5 önem düzeyinde anlamlılık seviyesini gösterir.

Tablo 23. Vergi Ahlakı Konusunda Öğrenim Türüne Göre Farklar

	Sıralamaların Ortalaması		Mann Whitney U Testi	Z	p
	1. Öğretim	2. Öğretim			
Vergi ödemek önemli bir vatandaşlık görevidir.	247,35	288,11	29355,0	-3,404	0,001*
Vergi kaçırırsam ve bunu yakın çevrem öğrense çok utanırım.	248,08	287,20	29570,0	-3,142	0,002*
Bir mükellef için vergi ödemek ahlaklı olmanın göstergesi sayılır.	245,68	290,19	28865,0	-3,547	0,000*
Bir toplumun vergi ahlakının düşük olması devleti mali ve ekonomik anlamda zorlamaktadır.	245,14	290,86	28707,5	-3,680	0,000*
Bugün ödenmeyen vergiler gelecek nesillerin vergi yükünü arttırır.	250,86	283,73	30389,0	-2,646	0,008*
Vergi ahlakı önemli bir gelişmişlik göstergesidir.	250,67	283,98	30331,0	-2,715	0,007*
Almış olduğum mali ve ekonomik eğitim vergi ahlakını geliştirmektedir.	256,69	276,47	32102,5	-1,570	0,117

* %5 önem düzeyinde anlamlılık seviyesini gösterir.

Tablo 23'te vergi ahlakı ile öğrenim türüne göre ikili karşılaştırma sonuçları verilmektedir. Vergi ahlakı için "Almış olduğum mali ve ekonomik eğitim vergi ahlakını geliştirmektedir." ifadesi hariç diğer bütün ifadeler için hipotez reddedilerek öğrencilerin ifadelerine bakış açısı ile öğrenim türü arasında farklılık bulunduğu tespit edilmiştir.

Tablo 24. Vergi Bilinci Konusunda Öğrenim Türüne Göre Farklar

	Sıralamaların Ortalaması		Mann Whitney U Testi	Z	p
	1. Öğretim	2. Öğretim			
Ödenen vergilerin çok açık ve net olarak nerelerde kullanıldığının bilinmesi vergi bilincini arttırır.	257,10	275,97	32222,000	-1,569	0,117
Daha şeffaf ve hesap verebilir devlet yönetimi vergi bilincini arttırmaktadır.	254,97	278,62	31595,000	-1,951	0,051**
Adil vergi yükü dağılımı sağlayacak bir vergi platformu vergi bilincini arttırmaktadır.	255,05	278,51	31620,500	-1,914	0,056**
Toplumun eğitim seviyesinin yükselmesi vergi bilincini arttırmaktadır.	246,95	288,61	29238,000	-3,306	0,001*
Aile içi eğitim ve okul eğitimi vergi bilincini arttırmaktadır.	248,48	286,70	29688,500	-3,058	0,002*
Vergisini ödemeyenlere ağır cezai yaptırımlar getirilmesi vergi bilincini arttırmaktadır.	249,67	285,22	30037,500	-2,767	0,006*
Ekonomik ve mali politikaların sonuçlarının vatandaşa yansımaları vergi bilincini arttırmaktadır.	262,63	269,07	33849,500	-0,500	0,617
Medyada, sempozyum ve kongrelerde verginin bir vatandaşlık görevi olduğunun vurgulanması vergi bilincini arttırmaktadır.	255,68	277,73	31805,500	-1,778	0,075**
Toplumun gelir seviyesinin artması vergi bilincini arttırmaktadır.	259,95	272,41	33060,500	-0,961	0,337
Reklam kampanyaları vergi bilincini arttırmaktadır.	266,93	263,72	34273,500	-0,251	0,802

* ve ** sırasıyla, %5 ve %10 önem düzeyinde anlamlılık seviyesini gösterir.

Tablo 24’te verilen vergi bilinci ile öğrenim türü arasındaki ikili sonuçlara göre, öğrencilerin “Toplumun eğitim seviyesinin yükselmesi vergi bilincini arttırmaktadır.”, “Aile içi eğitim ve okul eğitimi vergi bilincini arttırmaktadır.” ve “Vergisini ödemeyenlere ağır cezai yaptırımlar getirilmesi vergi bilincini arttırmaktadır.” ifadelerine bakış açısı ile öğrenim türleri arasında %5 önem düzeyinde anlamlı bir farklılık bulunmaktadır.

Vergi ahlakı ve vergi bilinci ifadelerine öğrenciler tarafından verilen yanıtların, ikiden fazla gruplardan oluşan akademik başarı düzeyi, harcama düzeyi ve aile ikametgâh yeri değişkenlerine göre değişiklik gösterip göstermediği Kruskal Wallis H testi ile incelenmiştir.

Tablo 25. Vergi Ahlakı İfadelerinin Akademik Başarı Düzeyine Göre Kruskal Wallis H Test Sonuçları

	Ki-kare	sd	p
Vergi ödemek önemli bir vatandaşlık görevidir.	3,889	4	0,421
Vergi kaçırırsam ve bunu yakın çevrem öğrense çok utanırım.	3,366	4	0,499
Bir mükellef için vergi ödemek ahlaklı olmanın göstergesi sayılır.	3,935	4	0,415
Bir toplumun vergi ahlakının düşük olması devleti mali ve ekonomik anlamda zorlamaktadır.	4,731	4	0,316
Bugün ödenmeyen vergiler gelecek nesillerin vergi yükünü artırır.	9,870	4	0,043*
Vergi ahlakı önemli bir gelişmişlik göstergesidir.	4,262	4	0,372
Almış olduğum mali ve ekonomik eğitim vergi ahlakını geliştirmektedir.	5,821	4	0,213

* %5 önem düzeyinde anlamlılık seviyesini gösterir.

Tablo 25’te akademik başarı düzeyine göre öğrencilerin vergi ahlakı konusundaki görüşlerinin farklılık gösterip göstermediğine dair sonuçlara yer verilmektedir. p değerleri incelendiğinde, “Bugün ödenmeyen vergiler gelecek nesillerin vergi yükünü artırır.” ifadesi için olasılık değeri $p < 0,05$ olduğu için hipotez reddedilerek öğrencilerin başarı düzeylerine göre anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir.

Tablo 26. Vergi Bilinci İfadelerinin Akademik Başarı Düzeyine Göre Kruskal Wallis H Test Sonuçları

	Ki-kare	sd	p
Ödenen vergilerin çok açık ve net olarak nerelerde kullanıldığının bilinmesi vergi bilincini artırır.	4,521	4	0,340
Daha şeffaf ve hesap verebilir devlet yönetimi vergi bilincini arttırmaktadır.	8,385	4	0,078*
Adil vergi yükü dağılımı sağlayacak bir vergi platformu vergi bilincini arttırmaktadır.	5,218	4	0,266
Toplumun eğitim seviyesinin yükselmesi vergi bilincini arttırmaktadır.	5,520	4	0,238
Aile içi eğitim ve okul eğitimi vergi bilincini arttırmaktadır.	4,866	4	0,301
Vergisini ödemeyenlere ağır cezai yaptırımlar getirilmesi vergi bilincini arttırmaktadır.	4,620	4	0,329
Ekonomik ve mali politikaların sonuçlarının vatandaşa yansması vergi bilincini arttırmaktadır.	4,180	4	0,382
Medyada, sempozyum ve kongrelerde verginin bir vatandaşlık görevi olduğunun vurgulanması vergi bilincini arttırmaktadır.	0,358	4	0,986
Toplumun gelir seviyesinin artması vergi bilincini arttırmaktadır.	3,933	4	0,415
Reklam kampanyaları vergi bilincini arttırmaktadır.	0,417	4	0,981

* %10 önem düzeyinde anlamlılık seviyesini gösterir.

Tablo 26’da akademik başarı düzeyine göre öğrencilerin vergi bilinci konusundaki görüşlerinin farklılık gösterip göstermediğine ilişkin sonuçlar yer almaktadır. p değerleri incelendiğinde, “Daha şeffaf ve hesap verebilir devlet yönetimi vergi bilincini arttırmaktadır.” ifadesinin %10 önem düzeyinde öğrencilerin akademik başarı düzeyine göre anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir.

Tablo 27. Vergi Ahlakı İfadelerinin Harcama Düzeyine Göre Kruskal Wallis H Test Sonuçları

	Ki-kare	sd	p
Vergi ödemek önemli bir vatandaşlık görevidir.	3,438	3	0,329
Vergi kaçırırsam ve bunu yakın çevrem öğrense çok utanırım.	10,938	3	0,012*
Bir mükellef için vergi ödemek ahlaklı olmanın göstergesi sayılır.	1,120	3	0,772
Bir toplumun vergi ahlakının düşük olması devleti mali ve ekonomik anlamda zorlamaktadır.	4,314	3	0,229
Bugün ödenmeyen vergiler gelecek nesillerin vergi yükünü artırır.	8,614	3	0,035*
Vergi ahlakı önemli bir gelişmişlik göstergesidir.	6,730	3	0,081**
Almış olduğum mali ve ekonomik eğitim vergi ahlakını geliştirmektedir.	3,742	3	0,291

* ve ** sırasıyla, %5 ve %10 önem düzeyinde anlamlılık seviyesini gösterir.

Tablo 27’de harcama düzeyine göre öğrencilerin vergi ahlakı konusundaki görüşlerinin farklılık gösterip göstermediğine dair sonuçlara yer verilmektedir. p değerleri incelendiğinde, “Vergi kaçırırsam ve bunu yakın çevrem öğrense çok utanırım.” ve “Bugün ödenmeyen vergiler gelecek nesillerin vergi yükünü artırır.” ifadelerinin %5 önem düzeyinde, “Vergi ahlakı önemli bir gelişmişlik göstergesidir.” ifadesi ise %10 önem düzeyinde öğrencilerin harcama düzeyine göre anlamlı farklılık olduğu görülmektedir.

Tablo 28. Vergi Bilinci İfadelerinin Harcama Düzeyine Göre Kruskal Wallis H Test Sonuçları

	Ki-kare	sd	p
Ödenen vergilerin çok açık ve net olarak nerelerde kullanıldığının bilinmesi vergi bilincini artırır.	3,362	3	0,339
Daha şeffaf ve hesap verebilir devlet yönetimi vergi bilincini arttırmaktadır.	2,953	3	0,399
Adil vergi yükü dağılımı sağlayacak bir vergi platformu vergi bilincini arttırmaktadır.	0,621	3	0,892
Toplumun eğitim seviyesinin yükselmesi vergi bilincini arttırmaktadır.	3,115	3	0,374
Aile içi eğitim ve okul eğitimi vergi bilincini arttırmaktadır.	0,734	3	0,865
Vergisini ödemeyenlere ağır cezai yaptırımlar getirilmesi vergi bilincini arttırmaktadır.	7,453	3	0,059**
Ekonomik ve mali politikaların sonuçlarının vatandaşa yansması vergi bilincini arttırmaktadır.	1,641	3	0,650
Medyada, sempozyum ve kongrelerde verginin bir vatandaşlık görevi olduğunun vurgulanması vergi bilincini arttırmaktadır.	9,127	3	0,028*
Toplumun gelir seviyesinin artması vergi bilincini arttırmaktadır.	2,643	3	0,450
Reklam kampanyaları vergi bilincini arttırmaktadır.	1,696	3	0,638

* ve ** sırasıyla, %5 ve %10 önem düzeyinde anlamlılık seviyesini gösterir.

Tablo 28’de harcama düzeyine göre öğrencilerin vergi bilinci konusundaki görüşlerinin farklılık gösterip göstermediğine ilişkin sonuçlar yer almaktadır. p değerleri incelendiğinde, “Medyada, sempozyum ve kongrelerde verginin bir vatandaşlık görevi olduğunun vurgulanması vergi bilincini arttırmaktadır.” ifadesinin %5 önem düzeyinde, “Vergisini ödemeyenlere ağır cezai yaptırımlar getirilmesi vergi bilincini arttırmaktadır.” ifadesinin ise %10 önem düzeyinde öğrencilerin harcama düzeylerine göre anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir.

Tablo 29. Vergi Ahlakı İfadelerinin Aile İkametgâh Yerine Göre Kruskal Wallis H Test Sonuçları

	Ki-kare	sd	P
Vergi ödemek önemli bir vatandaşlık görevidir.	6,837	4	0,145
Vergi kaçırırsam ve bunu yakın çevrem öğrense çok utanırım.	5,007	4	0,287
Bir mükellef için vergi ödemek ahlaklı olmanın göstergesi sayılır.	6,599	4	0,159
Bir toplumun vergi ahlakının düşük olması devleti mali ve ekonomik anlamda zorlamaktadır.	8,449	4	0,076*
Bugün ödenmeyen vergiler gelecek nesillerin vergi yükünü artırır.	4,832	4	0,305
Vergi ahlakı önemli bir gelişmişlik göstergesidir.	2,427	4	0,658
Almış olduğum mali ve ekonomik eğitim vergi ahlakını geliştirmektedir.	4,335	4	0,363

*%10 önem düzeyinde anlamlılık seviyesini gösterir.

Tablo 30. Vergi Bilinci İfadelerinin Aile İkametgâh Yerine Göre Kruskal Wallis H Test Sonuçları

	Ki-kare	sd	P
Ödenen vergilerin çok açık ve net olarak nerelerde kullanıldığının bilinmesi vergi bilincini artırır.	1,494	4	0,828
Daha şeffaf ve hesap verebilir devlet yönetimi vergi bilincini arttırmaktadır.	3,438	4	0,487
Adil vergi yükü dağılımı sağlayacak bir vergi platformu vergi bilincini arttırmaktadır.	2,343	4	0,673
Toplumun eğitim seviyesinin yükselmesi vergi bilincini arttırmaktadır.	4,320	4	0,364
Aile içi eğitim ve okul eğitimi vergi bilincini arttırmaktadır.	1,824	4	0,768
Vergisini ödemeyenlere ağır cezai yaptırımlar getirilmesi vergi bilincini arttırmaktadır.	3,294	4	0,510
Ekonomik ve mali politikaların sonuçlarının vatandaşa yansması vergi bilincini arttırmaktadır.	3,204	4	0,524
Medyada, sempozyum ve kongrelerde verginin bir vatandaşlık görevi olduğunun vurgulanması vergi bilincini arttırmaktadır.	10,592	4	0,032*
Toplumun gelir seviyesinin artması vergi bilincini arttırmaktadır.	6,485	4	0,166
Reklam kampanyaları vergi bilincini arttırmaktadır.	14,531	4	0,006*

*%5 önem düzeyinde anlamlılık seviyesini gösterir.

Tablo 29’da aile ikametgâh yerine göre öğrencilerin vergi ahlak konusundaki görüşlerinin farklılık gösterip göstermediğine dair sonuçlar yer almaktadır. p değerleri incelendiğinde, “Bir toplumun vergi ahlakının düşük olması devleti mali ve ekonomik anlamda zorlamaktadır.” ifadesinin

%10 önem düzeyinde öğrencilerin ailelerinin ikametgah yerine göre anlamlı farklılık olduğu görülmektedir.

Tablo 30'da aile ikametgâh yerine göre öğrencilerin vergi bilinci konusundaki görüşlerinin farklılık gösterip göstermediğine ilişkin sonuçlara yer verilmektedir. p değerleri incelendiğinde, “Medyada, sempozyum ve kongrelerde verginin bir vatandaşlık görevi olduğunun vurgulanması vergi bilincini arttırmaktadır.” ifadesi ve “Reklam kampanyaları vergi bilincini arttırmaktadır.” ifadesinin %5 önem düzeyinde öğrencilerin ailelerinin ikametgah yerine göre anlamlı farklılık olduğu görülmektedir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Ülkeler için sürdürülebilir büyüme ve kalkınma büyük önem taşımaktadır ve finansman kaynakları, iç ve dış kaynaklardan sağlanmaktadır. Ancak dış kaynaklar beraberinde dış borçlanmayı da getirmektedir. Bundan dolayı, hükümetler, ülke içinde gelir kaynağı yaratmaya yönelerek kamu harcamaları için gerekli olan kaynakları, vergi yoluyla ülke vatandaşlarından finanse etmektedir. Dolayısıyla, her vatandaşın, ülkenin kalkınması ve refah düzeyinin artması için vergi görevini düzenli olarak yerine getirmesi gereklidir.

Çalışmada, Çukurova Üniversitesi Maliye ve İlahiyat bölümünde öğrenim gören 3. ve 4. sınıf öğrencilerinin vergi ahlak ve vergi bilinç düzeylerini etkileyen faktörlerin incelenmesi amaçlanmıştır. Hatalı ve eksik giriş yapan 30 adet anket iptali sonrası, 137 Maliye bölümü, 393 İlahiyat bölümü öğrencileri olmak üzere toplam 530 öğrenci anket uygulaması ile sonuçlar değerlendirilmiştir. Öğrencilerden elde edilen veriler, sırasıyla güvenilirlik analizi, Kruskal Wallis H testi, Mann Whitney U testi ve Ki-kare analizi ile sınanmıştır.

Analiz sonucunda, sosyokültürel faktörler ile vergi ahlakı arası arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Sosyokültürel faktörler ile cinsiyet arasında anlamlı bir farklılık olmadığı ancak, bölümler ile anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Vergi ahlakı ve vergi bilinci ile öğrencilerin bölümleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı ancak öğretim türü ile çoğunlukla anlamlı bir farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır. 2. öğretimde öğrenim gören öğrencilerin 1. öğretimde öğrenim gören öğrencilere göre vergi ahlak ve vergi bilincinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Vergi ahlakı ve vergi bilinci ifadeleri ile öğrencilerin akademik başarı düzeyi, harcama düzeyi ve aile ikametgâh yeri arasında pek fazla anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Bu anket çalışmasında amaç vergi ahlak ve bilinci ile ilgili olarak, öğrencilerin bakış açısını, bilgisini ölçmek ve bu konularda öğrencilerin farkındalıklarının artırılmasına yardımcı olmaktadır. Bu çalışmanın sonucunda, Çukurova Üniversitesi Maliye bölümü ve İlahiyat Fakültesinde okuyan öğrencilerin “vergi ahlakı” ve “vergi bilinci” konularındaki düşüncelerini ortaya koyan geçerli ve güvenilir bir anket elde edilmiştir. Ve sonuçlar değerlendirilmiştir. Bundan sonra yapılacak araştırmalarda; bu anketin çerçevesinin genişletilip Adana ili, Türkiye ve/veya kültürler arası farklılıkları ortaya çıkarabilmek için ülkeler arası vergi ahlakı, vergi bilinci, vergi tutumu konularında bir karşılaştırma yapılması planlanmaktadır.

KAYNAKÇA

- Alabede, O.J., Ariffin, Z.Z., Idris, K. (2011). Individual Taxpayers' Attitude and Compliance Behaviour in Nigeria: The Moderating Role of Financial Condition and Risk Preference. *Journal of Accounting and Taxation*, 3 (5), 91-104.
- Ayas, I. ve Saruç, T.N. (2015). Vergi Kültürü ve Vergi Ahlakı: İtalya-Türkiye. *AKÜ İİBF Dergisi*, 17 (2), 179-188.
- Bilgin, K.H. (2011). Türkiye'de Vergi Ahlakının Belirleyicileri. *ODTÜ Gelişme Dergisi*, 38, 167-190.

- Daude, C., Gutierrez, H., Melguizo, A. (2013). What Drives Tax Morale? A Focus on Emerging Economies. *Review of Public Economics*, 207 (4), 9-40.
- Frey, B. S. 2003. The Role of Deterrence and Tax Morale in Taxation in the European Union, Jelle Zijlstra Lecture, Netherlands Institute for Advanced Study in the Humanities and Social Sciences (NIAS).
- Hazman, G.G. (2009). Vergi Bilincini Etkileyen Muhtemel Dışsal Etkenlerin Lojistik Regresyon Analizi ile Tespiti. *Akademik İncelemeler*, 4 (1), 53-71.
- İpek, S. ve Kaynar, İ. (2009). Demografik Faktörlerin Vergi Uyumuna Etkisi: Bir Anket Çalışmasının Sonuçları. *Maliye Dergisi*, 157, 116-130.
- İzgi, K. ve Saruç, T.N. (2011). Sosyo-kültürel Faktörlerin Vergi Ahlakı Üzerindeki Etkisi: Üniversite Öğrencileri ile Yapılan Anket Çalışması. *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, 3 (2), 133-142.
- Korlu, K.R., Çetinkaya, Ö., Gerçek, A. (2016). Yerel Vergi Bilincinin Faktör Analizi ile Değerlendirilmesi: Bursa Örneği. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 14 (28), 443-465.
- Lago-Penas, I. ve Lago-Penas, S. (2008). The Determinants of Tax Morale in Comparative Perspective: Evidence From a Multilevel Analysis. *Instituto de Estudios Fiscales Working Paper No. 2/2008*.
- Lillemets, K. (2010). Tax Morale, Influencing Factors, Evaluation Opportunities and Problems: The Case of Estonia. *Estonian Discussions on Economic Policy*, 18, 233-252.
- McGee, R.W. ve Rossi, M.J. (2006). The Ethics of Tax Evasion: A Survey of Law and Business Students in Argentina. *Sixth Annual International Business Research Conference*, Warsaw University, February 10–11, 2006.
- Organ, İ. ve Yegen, B. (2013). Vergi Bilinci ve Vergi Ahlakı Oluşumunda Muhasebe Meslek Mensuplarının Rolü: Adana Örneği. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 27 (4), 241-271.
- Ömürbek, N., Çiçek, G.H., Çiçek, S. (2007). Vergi Bilinci Üzerine Bir İnceleme: Üniversite Öğrencileri Üzerinde Yapılan Anketin Bulguları. *Maliye Dergisi*, 153, 102-122.
- Sağlam, M. (2013). Vergi Algısı ve Vergi Bilinci Üzerine Bir Araştırma: İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Öğrencilerinde Vergi Algısı ve Bilinci. *Sosyoekonomi*, 2013-1, 315-334.
- Savitri, E. ve Musfiady. (2015). The Effect of Taxpayer Awareness, Tax Socialization, Tax Penalties, Compliance Cost at Taxpayer Compliance with Service Quality as Mediating Variable. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 219, 682-687.
- Siahaan, M.P. (2010). *Elementary Tax Law*. Graha Science: Yogyakarta
- Suryadi. (2006). Causal Relationship Model of Awareness, Service, Taxpayer Compliance and Its Relation To Performance Tax Receipts: Surveys in East Java. *Journal of Public Finance*, 4 (1), 105-121.
- Torgler, B. (2003). Tax Morale and Institutions. *CREMA Working Papers No 2003-09*. Center for Research in Economics, Management and the Arts (CREMA).
- Torgler, B. ve Schaltegger, C.A. (2005). Tax Morale and Fiscal Policy. *CREMA Working Paper Series 2005-30*, Center for Research in Economics, Management and the Arts (CREMA).
- Yeşilyurt, Ş. (2015). Vergi Bilincinin Vergi Ahlakı Üzerindeki Etkisi: Maliye ve İlahiyat Bölümü Öğrencileri Örneği. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12 (32), 36-56.